

- Szász Gyöngyi: Békés utcanevének névtani vizsgálata (1987)
- Szekeres Erika: Nagykáta utcanévei (1989)
- Széplakiné Bors Erzsébet: Dég község helynevei (2002)
- Szűcsné Major Györgyi: Utónevek és becézett formáik a ceglédi Várkonyi István Általános Iskola felső tagozatán az 1986–87-es tanévben (1989)
- Takács Edit: Karinthy Frigyes írói névadásáról – megfigyelések és elemzések (1999)
- Takács Istvánné: A Szerencsi Csokoládégyár termékei 1986-ban (1987)
- Takács Zoltánné: Nagykovácsi keresztnévadása 1800–1899 (1988)
- Timári Erzsébet: Hajdúnánási keresztnévek (1987)
- Tornyai Erika: A gyógyszer típusok névtani háttere (1998)
- Tóth Andrea: A magyar családnevek eredete. Újpest családnevei 1919–1923 (1987)
- Tóth János: Beregrákos helynevei magyar szempontból (1987)
- Tóth Jánosné: Mátyás község helynevei (2000)
- Tóth Lászlóné: Csokvaomány ragadványnevei (1987)
- Turner Zoltán: Győrzámoly földrajzi neveinek vizsgálata (1996)
- Varga Éva: Budapest három kerületének utcanévvizsgálata (1989)
- Varga József: A magyar személynévadás néhány jellemző vonása kezdetektől a XIV. századig (1998)
- Varsányiné Kozma Judit: Lajoskomárom evangélikus gyülekezetének névadási szokásai (1999)
- Vígh Hajnalka: Mátyásföld utcanév-változásai 1910–1992 (1994)
- Vincze Márta: Napjaink márkanevei (1996)
- Virágné Sziládi Judit: Kutya- és macskanevek a székesfehérvári Öreghegyen (1987)
- Zalka Klára: Szólitónevek a gönyői általános iskola felső tagozatán (1996)
- Zárbók Ottóné: 1971–80 között született gyermekek keresztnévgyakorlásának, valamint a szülők névválasztási motívumainak vizsgálata egy budapesti általános iskolában (1997)
- Zwíckl Éva: A teve neve, avagy két névtani felmérés tanulságai (2000)

FERCSIK ERZSÉBET

OPPONENSI VÉLEMÉNY FARKAS TAMÁS: A MAGYAR HIVATALOS CSALÁD- ÉS ASSZONYNÉV-VÁLTOZTATÁSOK CÍMŰ PHD DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉRŐL

A jelölt témaválasztása két okból is időszerű: először azért, mert ma már kellő elő- és résztanulmányok állnak rendelkezésünkre a címben jelzett mindkét témából, másodszor mert mindkét területen közelesen törvénymódosítások várhatók. Ezért aztán ennek a dolgozatnak az eredményei, illetőleg tanulságai – ha igény lenne rá – a gyakorlatban is kamatoztathatók.

Már a cím is magától értetődővé teszi a két fő rész elkülönítését, sőt azt is involválja, hogy a második fő rész mintegy kiegészítője a hivatalos családnév-

változtatásoknak. A fejezetcímek jól eligazítják az olvasót, ezeket a „Bevezetés”-ben is exponálja. Itt tudjuk meg többek között azt is, milyen forráscsoportra támaszkodott, illetőleg hogy tüzetes vizsgálódását a II. világháború utáni hat évtizedre, ezen belül is hat mintaévre (1948, 1952, 1964, 1975, 1986, 1997) alapozta. A kiválasztott mintaévek megokolása meggyőző, amiről a tárgyalási rész is tanúságot tesz.

A névváltoztatásokról írott általános megjegyzései – a keresztneveket sem kerülve ki – szépen átvezetik az olvasót a nem hivatalosan és a hivatalosan felvett nevek elkülönítéséhez, ami persze egyes terminológiai kérdések tisztázását is maga után vonja. A *terminológiai sokszínűség* eufemisztikus kifejezéssel voltaképpen a sem a tudományban, sem a közigazgatásban nem kívánatos szinonimitást jelzi. A közigazgatásban a szinonimitást persze könnyen meg lehet szüntetni, rendelkezés kérdése az egész, hogy egy megadott időponttól (év, hó, nap) kezdve a formanyomtatványokon a *családnév* vagy a *vezetéknév* szerepeljen, de ez még nem jelenti azt, hogy a szóbeliségben vagy akár a tudományos életben ehhez hasonló módon élhetünk (vö. Soltész Katalin *ember-név-családnév-vezetéknév* műszavait).

A jelölt meghatározandó fogalomnak tartja a magyar családnév mibenlétét, és hivatkozik Ladó Jánosra, aki a III. névtudományi konferencián tartott előadásában a Szent Ágoston-i aforizmával hárította el ennek a kérdésnek a tüzetes megvizsgálását. Ha a magyaros hangzása – azaz csak a nyelvi eszköz tekintetében szabályosan előállított – neveket a Belügyminisztérium segítségével sorra-rendre kodifikáltatjuk, ugyanúgy vétünk a magyar nyelv törvényei ellen, mintha a motiváció ellen véténénk. Az a magyar név, amelyet mi, magyarok adtunk, illetőleg amelyek megfelelnek mind a magyar(os) motivációnak, mind pedig a magyar(os) nyelvi eszköznek (bővebben l. tőlem: A bevezetés a személynevek vizsgálatába című speciális kollégium programja és tapasztalatai az ELTE Bölcsészettudományi Karán: *NévtÉrt.* 8. 1983: 90–100). A jelölt által említett ún. álhelynevek közül egyedül a *Tóvár* helységnév, illetőleg a belőle képzett *Tóvári* családnév hibás, a többi (*Arad*, *Budavár[i]*, *Csaba*) szabályos alakulat, a régiségből is ki tudjuk mutatni: *Arad* (Somogy, Ung m.), *Arad l. Orod* (Arad m.), *Arad(i)* (Torontál m.), *Budavár(i)* (Zala m.), *Budavári-Dencs*, *Budavári-Muszt* (Somogy m.), *Csaba* (Békés, Borsod, Pest, Pilis, Somogy, Temes, Tolna m.) (vö. Csánki). E néhány példából is kitetszik, ha az államhatalom a helyzet magaslatán állna, a családnév-változtatások döntésébe be kellene vonnia a névtudomány művelőit is. Ezt eddig elmulasztotta, de reménykedünk abban, hogy a közelesen esedékes családjogi törvény végrehajtási utasításában már valamiképpen szerepelteti a szakvélemény kikérését, ahogy a Magyar utónévkönyv ajánlásait sem hagyhatja figyelmen kívül egyik anyakönyvvezetők sem, jóllehet a keresztnévválasztás közel sincs akkora horderejű kérdés, mint családnévállományunk magyar voltának a megőrzése. Lehetséges, hogy ez túlzott optimizmus, de ha valaki „fáradt lemondással, mindenbe beletörődéssel áll be a nyelvművelők hadrendjébe, az magával hozza a kudarcot” (Bárczi, *Nyelvművelésünk*. Bp., 1974: 125).

A tulajdonnév jelentésszerkezetének – magam inkább jelentéssíkjaknak nevezném – a tárgyalása szép és értékes fejezete a dolgozatnak. A számbavett különböző jelentéssíkokat (identifikáció, látszólagos információtartalom, konnotáció stb.) szembesíti a kért és megkapott családnevekkel. Ugyanakkor helyesen jegyzi meg, hogy a természetes módon alakult családneveink keletkezésmódjait nem lehetséges ráhúzni a kitalált moti-

vációjú nevekre (*Beregfy, Reményi*). Magam így fogalmaznék: a kifundált nevek kilógnak a magyar családnévrendszerből.

A „magyar családnév-változtatások háttere” című terjedelmes fejezetben nyilvánvalóvá válik e téma nem, illetőleg nemcsak nyelvészeti mivolta. Ugyanez mondható el 20. század második felének magyar családnév-változtatásairól is. Igen alapos társadalomismeretről tanúskodó fejezet mindegyik. Külön is kiemelendő – amellyel ugyan Forgács Krisztina dolgozatában is találkozunk – az elhagyott nevek vizsgálata.

A dolgozat stílusa helyenként terjengős, feszesebben kell fogalmaznunk még az ilyen nem nyelvészeti témájú munkában is. Utaláskor nem használta ki a jelölt a decimális szerkesztés adta előnyöket. A sok közbevetett mondat pedig nehézkessé teszi a megértést, nem egy esetben úgy kell összekeresgélnie az olvasónak a szószerkezetek tagjait (273, 279, 367. lap). A ’magyarországi német’ jelentésű *sváb* helyett a *német* szót használjuk.

Az asszonynév-változtatásokról írottakat olvasva nem nehéz megjósolni, a család-jogi törvény levegőben lógó újabb módosítása tovább szaporítja majd a férjes nők névválasztási lehetőségét, jóllehet jelenlegi formájában is meglehetősen sokféle, mondhatnám, tarka. Ha meg a férjes – és nem férjezett! – nők lánynevük továbbhagyományozását is kivívják maguknak, és az így létrejött kettős neveket gyermekeik számára is kötelezővé teszik, az beláthatatlan következményekkel jár. Magam ugyan 1975-ben egyik felmérésem alapján implicite a férj családneve + a feleség család- és keresztnéve (*Hunyadiné Szilágyi Erzsébet*) névforma mellett tettem le a garast (vö. MNyTK. 140. sz. 72. jegyzet), de ma már erősen hajlok arra, amit Bárczi Géza javasolt a már idézett tanulmányában, hogy elevenítsük föl a XVII. század közepéig élő gyakorlatot, a férjes nők ne jelezzék nevükben „a férfitől való függésüket, ahogyan a férfi sem jelzi nevében azt, hogy odahaza kinek engedelmeskedik” (i. m. 64).

Az értekezés minősítése: *summa cum laude*.

Nagykanizsa, 2001. dec. 22.

ÖRDÖG FERENC

OPPONENSI VÉLEMÉNY FARKAS TAMÁS: A MAGYAR HIVATALOS CSALÁD- ÉS ASSZONYNÉV-VÁLTOZTATÁSOK (KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A 20. SZÁZAD MÁSODIK FELÉRE) CÍMŰ PHD DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉRŐL (BUDAPEST, 2001. I. 1–256., II. 257–419.)

A szerző dolgozata témájául a magyar hivatalos család- és asszonynév-változtatások bemutatását választotta. Az igen gazdag szakirodalommal és adattárakkal rendelkező névtudománynak ez a területe roppant érdekes, de kutatása sok nehézségbe ütközik, valamint nem rendelkezik átfogó, a megjelent szakirodalmakat is bemutató tudománytörténeti áttekintéssel. Farkas Tamás doktori értekezésében ennek a hiánynak a pótlására vállalkozott. A témaválasztásában is újszerű dolgozat erényét külön növeli az a tény, hogy írója nem elégedett meg a névváltoztatás témakörének alapos és igen részle-